

**Sprawozdanie  
z egzaminu maturalnego 2016**

**WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE**

**Wiedza o społeczeństwie**



**Opracowanie**

dr hab. Piotr Załęski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)  
Magdalena Kubala (Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie)

**Redakcja**

dr Wioletta Kozak (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

**Opracowanie techniczne**

Bartosz Kowalewski (Centralna Komisja Egzaminacyjna)

**Współpraca**

Beata Dobrosielska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)  
Agata Wiśniewska (Centralna Komisja Egzaminacyjna)  
Pracownie ds. Analiz Wyników Egzaminacyjnych okręgowych komisji egzaminacyjnych

**Centralna Komisja Egzaminacyjna**  
ul. Józefa Lewartowskiego 6, 00-190 Warszawa  
tel. 022 536 65 00, fax 022 536 65 04  
e-mail: sekretariat@cke.edu.pl  
[www.cke.edu.pl](http://www.cke.edu.pl)

# Wiedza o społeczeństwie

## Poziom rozszerzony

### 1. Opis arkusza

Arkusz egzaminacyjny z wiedzy o społeczeństwie składał się z 30 zadań, spośród których 10 składało się z dwóch części – łącznie w arkuszu znalazło się zatem 40 poleceń. 11 poleceń było sformułowanych do zadań (lub ich części) mających charakter zamknięty (wyboru wielokrotnego, prawda/fałsz, na dobieranie). Każde z zadań sprawdzało umiejętności w obszarze wymagań ogólnych: wykorzystanie i tworzenie informacji. Pięć zadań weryfikowało wyłącznie ten obszar, dwa obszary – 27 zadań i dwa wypracowania, trzy obszary – 7 zadań i jedno z wypracowań. W związku z powyższym wybrano do każdego zadania jedno wymaganie ogólne, realizowane w największym stopniu. Wykorzystanie i tworzenie informacji (I) to wymaganie, które spełniają we wskazanym stopniu zadania: 3.1., 3.2., 5., 6., 7.1., 7.2., 8, 28.2. i 30. (łącznie 21 punktów); Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów (II) – zadania: 1., 2. i 4. (łącznie 3 punkty); Współdziałanie w sprawach publicznych (III) – zadanie 20. (łącznie 2 punkty); Znajomość zasad i procedur demokracji (IV) – zadania: 9., 10.1., 10.2., 11.2., 13.1., 13.2., 14. i 15.1. (łącznie 9 punktów); Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej (V) – zadania: 15.2., 16.1., 16.2., 17., 18. i 19. (łącznie 10 punktów); Rozumienie zasad gospodarki rynkowej (VI – III etap) – zadania: 23.1., 23.2. i 24. (łącznie 3 punkty); Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony (VI – IV etap, zakres podstawowy) – zadania 11.1., 21. i 32. (łącznie 3 punkty); Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie (VI – IV etap, zakres rozszerzony) – zadania: 12., 25., 26., 27.1., 27.2., 28.1. i 29. (łącznie 9 punktów). Za rozwiązanie wszystkich zadań zdający mógł otrzymać maksymalnie 60 punktów, w tym: 12 punktów za zadania zamknięte, 36 punktów za zadania otwarte (krótkiej odpowiedzi i z luką) oraz 12 punktów za wypracowanie. Podczas rozwiązywania zadań można było korzystać z kalkulatora prostego.

### 2. Dane dotyczące populacji zdających

Tabela 1. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym\*

| Liczba zdających                                    |                                                        | 1 999 |
|-----------------------------------------------------|--------------------------------------------------------|-------|
| Zdający rozwiązujący zadania w arkuszu standardowym | z liceów ogólnokształcących                            | 1618  |
|                                                     | z techników                                            | 381   |
|                                                     | ze szkół na wsi                                        | 107   |
|                                                     | ze szkół w miastach do 20 tys. mieszkańców             | 506   |
|                                                     | ze szkół w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców | 598   |
|                                                     | ze szkół w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców       | 788   |
|                                                     | ze szkół publicznych                                   | 1789  |
|                                                     | ze szkół niepublicznych                                | 210   |
|                                                     | kobiety                                                | 1134  |
|                                                     | mężczyźni                                              | 865   |

\* Dane w tabeli dotyczą tegorocznych absolwentów.

Z egzaminu zwolniono 8 uczniów – laureatów i finalistów Olimpiady Wiedzy o Polsce i Świecie Współczesnym.

Tabela 2. Zdający rozwiązujący zadania w arkuszach dostosowanych

|                                                                 |                                        |          |
|-----------------------------------------------------------------|----------------------------------------|----------|
| Zdający<br>rozwiązujący zadania<br>w arkuszach<br>dostosowanych | z autyzmem, w tym z zespołem Aspergera | 0        |
|                                                                 | słabowidzący                           | 0        |
|                                                                 | niewidomi                              | 0        |
|                                                                 | słabosłyszący                          | 0        |
|                                                                 | niesłyszący                            | 0        |
|                                                                 | <b>ogółem</b>                          | <b>0</b> |

### 3. Przebieg egzaminu

Tabela 3. Informacje dotyczące przebiegu egzaminu

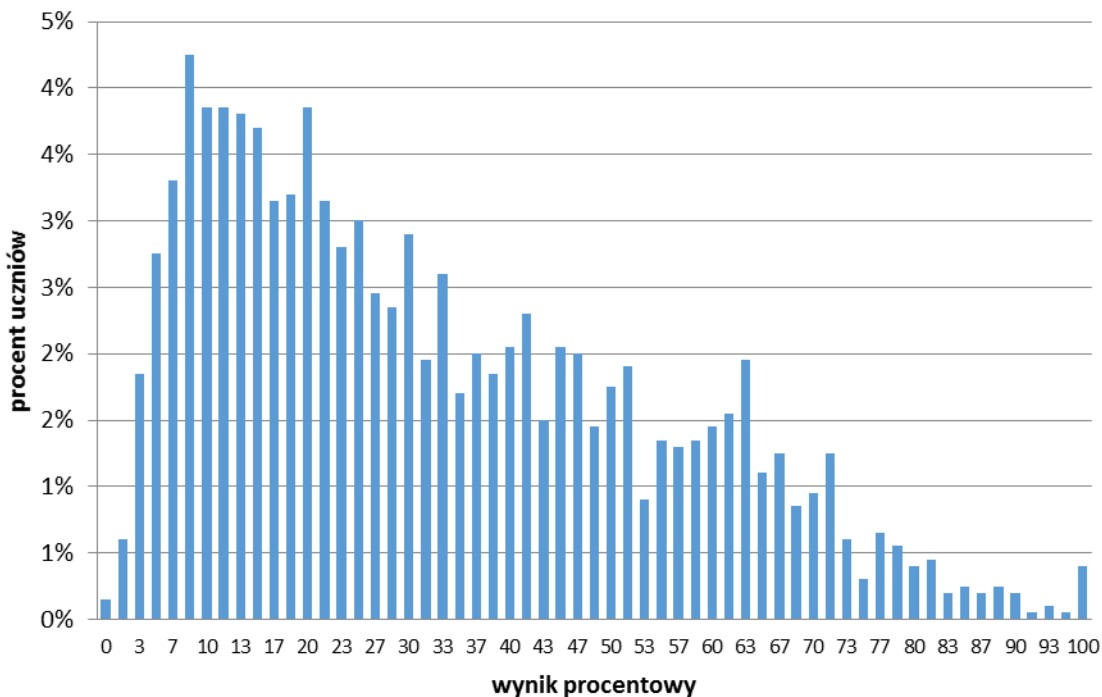
|                                                      |                       |                                                                                                         |                 |
|------------------------------------------------------|-----------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| Termin egzaminu                                      |                       |                                                                                                         | 10 maja 2016 r. |
| Czas trwania egzaminu                                |                       |                                                                                                         | 180 minut       |
| Liczba szkół                                         |                       |                                                                                                         | 261             |
| Liczba zespołów egzaminatorów                        |                       |                                                                                                         | 5               |
| Liczba egzaminatorów                                 |                       |                                                                                                         | 63              |
| Liczba obserwatorów <sup>1</sup> (§ 8 ust. 1)        |                       |                                                                                                         | 0               |
| Liczba<br>unieważnień <sup>2</sup>                   | w przypadku:          |                                                                                                         |                 |
|                                                      | art. 44zzv<br>pkt 1   | stwierdzenia niesamodzielnego<br>rozwiązywania zadań przez zdającego                                    | 0               |
|                                                      | art. 44zzv<br>pkt 2   | wniesienia lub korzystania przez<br>zdającego w sali egzaminacyjnej<br>z urządzenia telekomunikacyjnego | 1               |
|                                                      | art. 44zzv<br>pkt 3   | zakłócenia przez zdającego prawidłowego<br>przebiegu egzaminu                                           | 0               |
|                                                      | art. 44zzw<br>ust. 1. | stwierdzenia podczas sprawdzania pracy<br>niesamodzielnego rozwiązywania zadań<br>przez zdającego       | 0               |
|                                                      | art. 44zzy<br>ust. 7  | stwierdzenia naruszenia przepisów<br>dotyczących przeprowadzenia egzaminu                               | 0               |
|                                                      | art. 44zzy<br>ust. 10 | niemożności ustalenia wyniku<br>(np. zaginięcie karty odpowiedzi)                                       | 0               |
| Liczba wglądów <sup>2</sup> (art. 44zzz)             |                       |                                                                                                         | 48              |
| Liczba prac, w których nie podjęto rozwiązania zadań |                       |                                                                                                         | 0               |

<sup>1</sup> Na podstawie rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu przeprowadzania sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego i egzaminu maturalnego (Dz.U. z 2015, poz. 959).

<sup>2</sup> Na podstawie ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (tekst jedn. Dz.U. z 2015, poz. 2156, ze zm.).

### 3. Podstawowe dane statystyczne

#### Wyniki zdających



Wykres 1. Rozkład wyników zdających

Tabela 4. Wyniki zdających – parametry statystyczne\*

| Zdający                     | Liczba zdających | Minimum (%) | Maksimum (%) | Mediana (%) | Modalna (%) | Średnia (%) | Odchylenie standardowe (%) |
|-----------------------------|------------------|-------------|--------------|-------------|-------------|-------------|----------------------------|
| <b>ogółem</b>               | 1999             | 0           | 100          | 28          | 8           | 33          | 22                         |
| w tym:                      |                  |             |              |             |             |             |                            |
| z liceów ogólnokształcących | 1618             | 0           | 100          | 33          | 20          | 36          | 22                         |
| z techników                 | 381              | 2           | 72           | 13          | 10          | 17          | 13                         |

\* Dane dotyczą tegorocznych absolwentów.

**Poziom wykonania zadań**

Tabela 5. Poziom wykonania zadań

| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                         | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| 1.      | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 2. Socjalizacja i kontrola społeczna. Zdający:<br>3) wyjaśnia na przykładach, w jaki sposób dochodzi do stygmatyzacji społecznej i jakie mogą być jej skutki.<br>(III etap) 2. Życie społeczne. Zdający:<br>5) wyjaśnia, jak tworzą się podziały w grupie i w społeczeństwie (np. na „swoich” i „obcych”), i podaje możliwe sposoby przeciwstawiania się przejawom nietolerancji.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 71%                          |
| 2.      | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający:<br>4) omawia na przykładach źródła i mechanizmy konfliktów społecznych oraz sposoby ich rozwiązywania.<br>(III etap) 1. Podstawowe umiejętności życia w grupie. Zdający:<br>3) przedstawia i stosuje podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie i między grupami.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 65%                          |
| 3.1.    | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                                                 | 4. Struktura społeczna. Zdający:<br>5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.<br>22. Współczesna demokracja w Polsce i na świecie – problemy i zagrożenia. Zdający:                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 62%                          |
| 3.2.    |                                                                                          | 1) rozważa problemy polityki bezpieczeństwa socjalnego.<br>(III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Zdający:<br>3) przedstawia wybrany problem społeczny ważny dla młodych mieszkańców swojej miejscowości i rozważa jego możliwe rozwiązania.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | 52%                          |
| 4.      | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>II. Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów. | 1. Życie zbiorowe i jego reguły. Zdający:<br>1) charakteryzuje wybrane zbiorowości, społeczności, wspólnoty, społeczeństwa, ze względu na obowiązujące w nich reguły i więzi.<br>4. Struktura społeczna. Zdający:<br>5) charakteryzuje wybrane problemy życia społecznego w Polsce (w tym sytuację młodych ludzi); rozważa możliwości ich rozwiązania.<br>5. Zmiana społeczna. Zdający:<br>3) analizuje sposoby adaptacji do zmiany społecznej na podstawie własnych obserwacji i tekstów kultury.<br>8. Kultura i pluralizm kulturowy. Zdający:<br>3) rozpoznaje najważniejsze cechy kultury wskazanej społeczności.<br>(III etap) 3. Współczesne społeczeństwo polskie. Zdający:<br>1) charakteryzuje – odwołując się do przykładów – wybrane warstwy społeczne, grupy zawodowe i style życia. | 63%                          |
| 5.      | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                                                 | 8. Kultura i pluralizm kulturowy. Zdający:<br>2) wskazuje specyficzne cechy kultury wysokiej, masowej, narodowej i ludowej.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | 59%                          |
| 6.      | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                                                 | 13. Opinia publiczna. Zdający:<br>3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej.<br>(III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający:<br>4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 32%                          |

| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                                                                                              | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| 7.1.    | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                                                                                                                      | 6. Naród, ojczyzna i mniejszości narodowe. Zdający: 4) charakteryzuje mniejszości narodowe, etniczne i grupy imigrantów żyjące w Polsce (liczebność, historia, kultura, religia itp.); wymienia prawa, które im przysługują.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | 28%                          |
| 7.2.    | V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.                                                                                                       | (III etap) 8. Naród i mniejszości narodowe. Zdający: 3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne oraz grupy migrantów (w tym uchodźców) żyjące obecnie w Polsce i przedstawia przysługujące im prawa; na podstawie samodzielnie zebranych materiałów charakteryzuje jedną z tych grup (jej historię, kulturę, obecną sytuację).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 18%                          |
| 8.      | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                                                                                                                      | 13. Opinia publiczna. Zdający: 3) odczytuje i interpretuje tabele i wykresy prezentujące wyniki badania opinii publicznej.<br>(III etap) 6. Środki masowego przekazu. Zdający: 4) uzasadnia, posługując się przykładami, znaczenie opinii publicznej we współczesnym świecie; odczytuje i interpretuje wyniki wybranego sondażu opinii publicznej.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 78%                          |
| 9.      | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.                                                                        | 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający: 5) charakteryzuje ideologie totalitarne (nazizm, komunizm), odwołując się do przykładów historycznych.<br>18. Instytucja państwa. Zdający: 3) opisuje najważniejsze teorie genezy państwa (Arystotelesa, teistyczna, umowy społecznej, podboju, marksistowska).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 32%                          |
| 10.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                                                                                                                      | 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający: 5) wyjaśnia, jak są przeprowadzane i jaką rolę odgrywają wybory we współczesnej demokracji.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | 35%                          |
| 10.2.   | IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.                                                                                                                    | 17. Systemy partyjne. Zdający: 4) opisuje podstawowe zasady ordynacji większościowej i proporcjonalnej w powiązaniu z systemem dwupartyjnym i wielopartyjnym.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                            | 26%                          |
| 11.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>(IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony. | 12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu.<br>(IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający: 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne.<br>(III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza, instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym; 4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.<br>(III etap) 10. Państwo i władza demokratyczna. Zdający: 6) wyjaśnia, czym są prawa człowieka i uzasadnia ich znaczenie we współczesnej demokracji. | 69%                          |
| 11.2.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.                                                                        | 12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający: 4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu.<br>(III etap) 5. Udział obywateli w życiu publicznym. Zdający: 1) przedstawia główne podmioty życia publicznego (obywatele, zrzeszenia obywatelskie, media, politycy i partie, władza,                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 18%                          |

| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                                                                                                   | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
|         |                                                                                                                                                                    | instytucje publiczne, biznes itp.) i pokazuje, jak współdziałają i konkurują one ze sobą w życiu publicznym;<br>4) wyjaśnia, podając przykłady, jak obywatele mogą wpływać na decyzje władz na poziomie lokalnym, krajowym, europejskim i światowym.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |                              |
| 12.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Zdający:<br>5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej.<br>12. Społeczeństwo obywatelskie. Zdający:<br>4) opisuje formy aktywności obywateli w ramach społeczności lokalnej, regionu, państwa oraz na poziomie globalnym; w miarę możliwości uczestniczy w wybranym działaniu.                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 16%                          |
| 13.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.                                                                                                                           | 15. Demokracja – zasady i procedury. Zdający:<br>3) charakteryzuje główne fazy kształtowania się systemu demokratycznego;<br>4) opisuje polskie tradycje demokratyczne (parlamentaryzm I Rzeczypospolitej, Konstytucja 3 maja, II Rzeczypospolita).                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 67%                          |
| 13.2.   | IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.                                                                                                                         | 16. Polityka, ideologie, doktryny i programy polityczne. Zdający:<br>5) charakteryzuje ideologie totalitarne (komunizm, nazizm), odwołując się do przykładów historycznych.<br>23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa.<br>(IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:<br>3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.                                                                                                                                                                                                                                                                   | 52%                          |
| 14.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.                                                                             | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający:<br>1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce;<br>2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji.<br>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający:<br>1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów).                                                                                                           | 21%                          |
| 15.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.                                                                             | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający:<br>1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce;<br>2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji.<br>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający:<br>1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów);<br>2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa. | 49%                          |

| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                                                                                  | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| 15.2.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający:<br>1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce.<br>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający:<br>1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów);<br>2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa.<br>25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej. | 41%                          |
| 16.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 24. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) wymienia kompetencje Sejmu i Senatu w państwie i przedstawia znaczenie obu izb oraz Zgromadzenia Narodowego w systemie władz Rzeczypospolitej Polskiej.<br>26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów.<br>(IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:<br>3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.                                                                                                                                                                                                                                       | 40%                          |
| 16.2.   | V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.                                                                                           | (III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający:<br>1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | 14%                          |
| 17.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.                                               | 25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej.<br>(III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający:<br>1) wskazuje najważniejsze zadania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukiuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta;<br>2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukiuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw.                                                                                                                                        | 29%                          |
| 18.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.                                               | 26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>3) rozpoznaje urzędy należące do administracji rządowej; określa kompetencje i procedurę powoływania wojewody.<br>28. Samorząd terytorialny w Polsce. Zdający:<br>1) omawia formy demokracji przedstawicielskiej i bezpośredniej w samorządach terytorialnych; opisuje instytucję referendum lokalnego;<br>2) przedstawia zadania i kompetencje samorządu gminnego, powiatowego i wojewódzkiego.<br>(III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający:<br>3) wymienia zadania administracji rządowej i podaje przykłady jej działań.<br>(III etap) 17. Gmina jako wspólnota mieszkańców. Zdający:<br>3) przedstawia sposób wybierania i działania władz gminy, w tym podejmowania decyzji w sprawie budżetu.           | 31%                          |

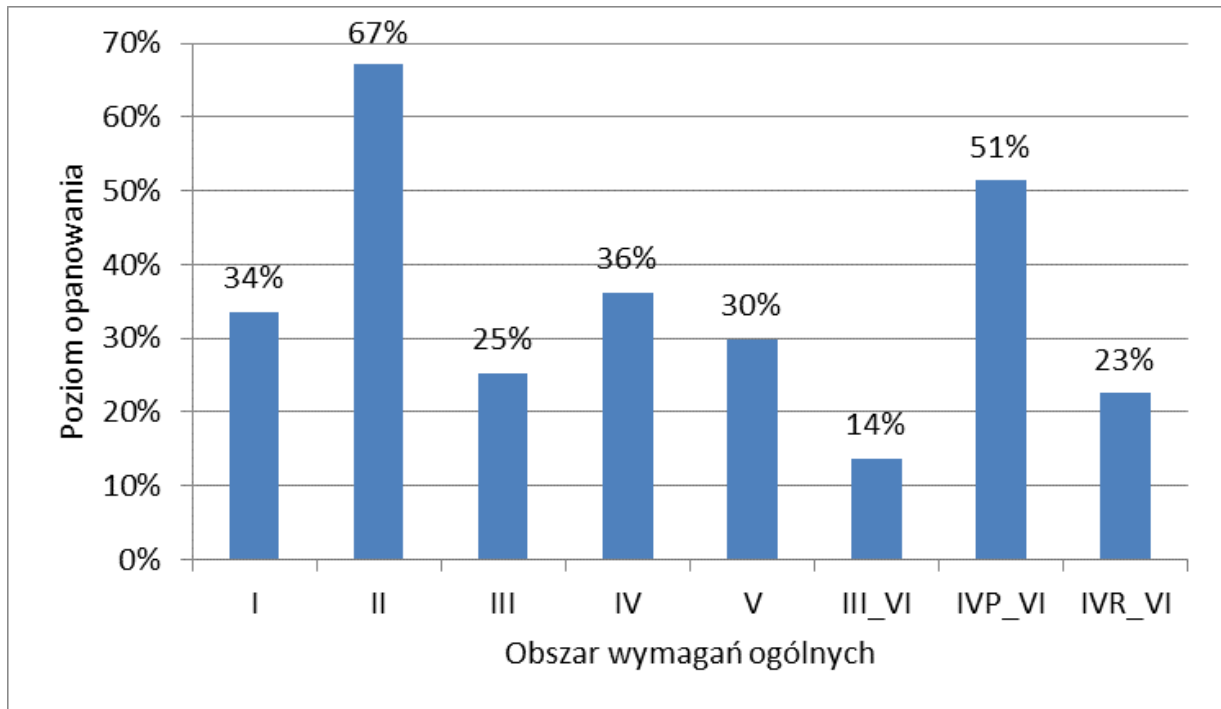
| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                                                                                              | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
|         |                                                                                                                                                               | (III etap) 18. Samorząd powiatowy i wojewódzki. Zdający:<br>1) przedstawia sposób wybierania samorządu powiatowego i wojewódzkiego oraz ich przykładowe zadania;<br>2) porównuje – na wybranych przykładach – zakres działania samorządu wojewódzkiego z zakresem działania wojewody.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                              |
| 19.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.                                                           | 32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający:<br>1) rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne: rzeczowe, zobowiązań, rodzinne, spadkowe i handlowe.<br>33. Prawo karne. Zdający:<br>1) stosuje w analizie przypadku podstawowe pojęcia i zasady prawa karnego (odpowiedzialność karna, przestępstwo a wykroczenie, zbrodnia i występki, zasada domniemania niewinności).<br>34. Prawo administracyjne. Zdający:<br>3) wyjaśnia, jak odwołać się od decyzji i postanowień organów administracyjnych (odwołanie, zażalenie, skarga do wojewódzkiego sądu administracyjnego, skarga kasacyjna do Naczelnego Sądu Administracyjnego).<br>(IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:<br>3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne;<br>4) wyjaśnia różnice między prawem cywilnym, karnym i administracyjnym; wskazuje, w jakim kodeksie można znaleźć przepisy dotyczące konkretnej sprawy. | 32%                          |
| 20.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>III. Współdziałanie w sprawach publicznych.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.            | 31. Sądy i Trybunały. Zdający:<br>3) przedstawia strukturę sądownictwa w Polsce i wyjaśnia, jaką rolę odgrywają w niej Sąd Najwyższy i Krajowa Rada Sądownictwa.<br>32. Prawo cywilne i rodzinne. Zdający:<br>3) opisuje podstawowe zasady postępowania cywilnego (rozpoznawczego: procesowego oraz nieprocesowego i egzekucyjnego) oraz sposoby zaskarżania orzeczeń.<br>(III etap) 15. Władza sądownicza. Zdający:<br>1) przedstawia organy władzy sądowniczej, zasady, wedle których działają sądy (niezawisłość, dwuinstancyjność), i przykłady spraw, którymi się zajmują.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 25%                          |
| 21.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>(IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony. | 38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający:<br>3) charakteryzuje systemy ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy oraz Unii Europejskiej.<br>4) wyjaśnia, jak działa i jakie sprawy rozpatruje Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu.<br>(IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:<br>3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.<br>(IV etap z.p.) 5. Prawa człowieka. Zdający:<br>1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;<br>3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka.<br>(IV etap z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający:<br>3) uzasadnia znaczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.                                                      | 56%                          |

| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                                                     | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| 22.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.p.) VI. Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony.      | 36. Prawa człowieka. Zdający:<br>4) rozważa, odwołując się do historycznych i współczesnych przykładów, dlaczego dochodzi do łamania praw człowieka na wielką skalę przez reżimy autorytarne.<br>38. Światowy i europejski system ochrony praw człowieka. Zdający:<br>5) analizuje z punktu widzenia międzynarodowych standardów praw człowieka przypadki naruszania praw i wolności w różnych państwach.<br>(IV etap z.p.) 6. Ochrona praw i wolności. Zdający:<br>6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić. | 29%                          |
| 23.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.                     | (III etap) 25. Gospodarka rynkowa. Zdający:<br>4) wyjaśnia działanie prawa podaży i popytu oraz ceny jako regulatora rynku; analizuje rynek wybranego produktu i wybranej usługi.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        | 17%                          |
| 23.2.   |                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 6%                           |
| 24.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(III etap) VI. Rozumienie zasad gospodarki rynkowej.                     | (III etap) 28. Gospodarka w skali państwa. Zdający:<br>3) przedstawia główne rodzaje podatków w Polsce (PIT, VAT, CIT) i oblicza wysokość podatku PIT na podstawie konkretnych danych.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 17%                          |
| 25.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający:<br>2) opisuje cele i metody działania ONZ oraz kompetencje jej organów (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny, Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, Rada Gospodarcza i Społeczna).<br>(III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający:<br>1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe.                                                                                                                                                                                  | 25%                          |
| 26.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający:<br>1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu;<br>5) wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata.<br>44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający:<br>2) rozróżnia typy rządów światowych (jedno-, dwu i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.                                                                                                                                                                                                                                                            | 16%                          |
| 27.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 43. Integracja europejska. Zdający:<br>1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji).<br>(III etap) 20. Integracja europejska. Zdający:<br>1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony);<br>5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.                                                                                                                                                                                                                            | 40%                          |
| 27.2.   |                                                                                                                      |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 22%                          |

| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                                                                                  | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
| 28.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.                              | 40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający:<br>5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie.<br>(III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający:<br>2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | 24%                          |
| 28.2.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.                              | 43. Integracja europejska. Zdający:<br>6) rozważa dylematy związane z dalszym rozszerzaniem i reformą Unii Europejskiej.<br>(III etap) 20. Integracja europejska. Zdający:<br>5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 49%                          |
| 29.     | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie.                              | 43. Integracja europejska. Zdający:<br>5) przedstawia procedurę uchwalania budżetu unijnego oraz główne dochody i wydatki budżetowe.<br>45. Polska w Unii Europejskiej. Zdający:<br>4) podaje ogólne zasady korzystania z funduszy unijnych przez obywateli, przedsiębiorstwa i inne organizacje w Polsce.<br>(III etap) 20. Integracja europejska. Zdający:<br>3) wyjaśnia, jak w Unii Europejskiej realizowane są zasady pomocniczości i solidarności;<br>4) wyjaśnia, skąd pochodzą środki finansowe w budżecie unijnym i na co są przeznaczane.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       | 20%                          |
| 30.1.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>IV. Znajomość zasad i procedur demokracji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej. | 19. Modele ustrojowe państw demokratycznych. Zdający:<br>1) podaje cechy charakterystyczne różnych modeli ustrojowych państw demokratycznych; wyjaśnia, jaki model funkcjonuje w Polsce;<br>2) charakteryzuje krótko ustroje polityczne Niemiec, Wielkiej Brytanii, Francji, Stanów Zjednoczonych, Szwajcarii, Włoch i Rosji, na podstawie samodzielnie zebranych informacji;<br>3) przedstawia zasady odpowiedzialności konstytucyjnej i politycznej; wskazuje, kto im podlega.<br>21. Władza wykonawcza w państwie demokratycznym. Zdający:<br>1) wyjaśnia, jaką rolę we współczesnych państwach może pełnić głowa państwa; podaje przykłady urzędujących głów państw (monarchów i prezydentów);<br>2) charakteryzuje kompetencje rządu w państwie demokratycznym i relacje między rządem a głową państwa.<br>25. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) określa główne kompetencje prezydenta w relacjach z parlamentem, rządem, władzą sądowniczą, a także sposób sprawowania władzy w zakresie bezpieczeństwa państwa i polityki zagranicznej.<br>26. Rada Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) przedstawia konstytucyjne procedury powoływania i odwoływania rządu, zmiany rządu i zmiany ministrów.<br>(III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający:<br>1) wskazuje najważniejsze zadania Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej i wyszukuje w środkach masowego przekazu informacje o działaniach urzędującego prezydenta; | 24%                          |

| Nr zad. | Wymaganie ogólne                                                                                                     | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                | Poziom wykonania zadania (%) |
|---------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------|
|         |                                                                                                                      | 2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                              |
| 30.2.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>V. Znajomość podstaw ustroju Rzeczypospolitej Polskiej.                  | 20. Władza ustawodawcza w państwie demokratycznym. Zdający:<br>5) przedstawia procedurę tworzenia prawa przez parlament.<br>23. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) przedstawia konstytucyjne zasady ustroju państwa;<br>3) wyjaśnia relację między prawem międzynarodowym (w tym unijnym) a prawem krajowym;<br>5) przedstawia procedurę zmiany Konstytucji.<br>30. System prawny Rzeczypospolitej Polskiej. Zdający:<br>1) opisuje źródła prawa w Polsce oraz hierarchię aktów prawnych.<br>(IV etap z.p.) 2. Prawo i sądy. Zdający:<br>3) wymienia źródła prawa; znajduje wskazany akt prawny i interpretuje proste przepisy prawne.<br>(III etap) 11. Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna. Zdający:<br>1) wyjaśnia, co to znaczy, że konstytucja jest najwyższym aktem prawnym w Rzeczypospolitej Polskiej.<br>(III etap) 13. Władza ustawodawcza w Polsce. Zdający:<br>1) przedstawia zadania i zasady funkcjonowania polskiego parlamentu, w tym sposób tworzenia ustaw.<br>(III etap) 14. Władza wykonawcza. Zdający:<br>2) wyjaśnia, jak powoływany jest i czym zajmuje się rząd polski; podaje nazwisko premiera, wyszukuje nazwiska ministrów i zadania wybranych ministerstw.                                                                                                           |                              |
| 30.3.   | I. Wykorzystanie i tworzenie informacji.<br>(IV etap z.r.) VI. Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie. | 39. Polska polityka zagraniczna. Zdający:<br>2) charakteryzuje główne kierunki polskiej polityki zagranicznej po 1989 r. i sposoby jej prowadzenia (na wybranych przykładach);<br>5) charakteryzuje relacje Polski z wybranymi państwami, na podstawie samodzielnie zebranych informacji.<br>40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Zdający:<br>1) przedstawia podmioty oraz zasady prawa międzynarodowego (zasadę suwerenności, wzajemności, <i>pacta sunt servanda</i> );<br>2) charakteryzuje na przykładach najczęściej stosowane metody rozwiązywania sporów między państwami;<br>5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie.<br>42. Systemy bezpieczeństwa i współpracy. Zdający:<br>1) charakteryzuje przemiany, jakie nastąpiły w Europie i na świecie po upadku komunizmu;<br>4) wyjaśnia, jak powstało NATO, jakie są jego cele i organy; wymienia najważniejsze operacje wojskowe Sojuszu;<br>5) wymienia regionalne systemy bezpieczeństwa i współpracy, ocenia ich znaczenie dla danego regionu i świata;<br>6) ocenia wpływ członkostwa w NATO na pozycję międzynarodową i poziom bezpieczeństwa Polski.<br>43. Integracja europejska. Zdający:<br>1) omawia genezę i przebieg integracji europejskiej (cele, główne dokumenty i instytucje, politycy, fazy integracji); |                              |

| Nr<br>zad. | Wymaganie ogólne | Wymaganie szczegółowe                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Poziom<br>wykonania<br>zadania<br>(%) |
|------------|------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------|
|            |                  | <p>4) wyjaśnia, jak tworzone jest prawo unijne, oraz wymienia najważniejsze postanowienia traktatów obowiązujących w Unii Europejskiej;</p> <p>7) przedstawia cele, genezę i zasady działania Rady Europy; ocenia jej rolę we współczesnej Europie;</p> <p>8) opisuje genezę, cele i sposób działania Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.</p> <p>44. Europa wśród światowych mocarstw. Zdający:</p> <p>1) wskazuje możliwości odgrywania przez Unię Europejską roli światowego mocarstwa;</p> <p>2) rozróżnia typy ładu światowych (jedno-, dwu i wielobiegunowy), odwołując się do historii XX i XXI w.;</p> <p>4) przedstawia na przykładach znaczenie supermocarstw i mocarstw regionalnych dla ładu światowego.</p> <p>45. Polska w Unii Europejskiej. Zdający:</p> <p>1) wyjaśnia, na czym polega swobodny przepływ osób, kapitału, towarów i usług w Unii Europejskiej oraz jakie są zasady przekraczania granic przez polskich obywateli (w strefie Schengen i poza nią);</p> <p>3) ocenia skutki członkostwa Polski w Unii Europejskiej i perspektywy jej rozwoju w Unii Europejskiej, odwołując się do danych statystycznych, badań opinii publicznej oraz informacji o wykorzystaniu środków unijnych w Polsce, regionie i gminie.</p> <p>(III etap) 19. Relacje Polski z innymi państwami. Zdający:</p> <p>1) przedstawia najważniejsze kierunki polskiej polityki zagranicznej (stosunki z państwami Unii Europejskiej i Stanami Zjednoczonymi, relacje z sąsiadami);</p> <p>2) charakteryzuje politykę obronną Polski; członkostwo w NATO, udział w międzynarodowych misjach pokojowych i operacjach militarnych;</p> <p>3) przedstawia relacje Polski z wybranym państwem na podstawie samodzielnie zebranych informacji.</p> <p>(III etap) 20. Integracja europejska. Zdający:</p> <p>1) przedstawia cele i etapy integracji europejskiej (traktaty rzymskie, traktaty z Maastricht, Nicei, Lizbony);</p> <p>5) wskazuje na mapie członków Unii Europejskiej i uzasadnia swoją opinię na temat jej dalszej integracji i rozszerzania.</p> <p>(III etap) 21. Polska w Unii Europejskiej. Zdający:</p> <p>3) formułuje i uzasadnia własne zdanie na temat korzyści, jakie niesie ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej, odwołując się do przykładów z własnego otoczenia i całego kraju.</p> <p>(III etap) 22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Zdający:</p> <p>2) wskazuje na mapie miejsca najpoważniejszych konfliktów międzynarodowych; omawia przebieg i próby rozwiązania jednego z nich.</p> |                                       |



Wykres 2. Poziom wykonania zadań w obszarach wymagań ogólnych (według zadań spełniających dane wymaganie w największym stopniu)

## Komentarz

### Komentarz opracowano na podstawie danych ogólnopolskich

#### 1. Analiza jakościowa zadań

Poziom rozwiązywalności zadań – bardziej niż w zeszłym roku – zależał od wymagania ogólnego, którego opanowanie w głównym stopniu sprawdzało dane zadanie. Rezultaty znacznie niższe od średniej charakteryzują – podobnie jak w zeszłym roku – zadania (lub części zadań) z zakresu VI wymagania ogólnego na III etapie edukacyjnym (*Rozumienie zasad gospodarki rynkowej*, poziom wykonania – 10%) oraz na IV etapie edukacyjnym w zakresie rozszerzonym (*Dostrzeganie współzależności we współczesnym świecie*, poziom wykonania – 17%). Do bardzo trudnych dla zdających dołączyło zadanie z zakresu III wymagania ogólnego (*Współdziałanie w sprawach publicznych*, poziom wykonania – 19%). Zbliżoną średnią do całości arkusza osiągnęły zadania sprawdzające wymagania ogólne I, IV i V – poziom ich wykonania różnił się maksymalnie o 6 punktów procentowych (23–29%). Znacznie lepszy – od średniej arkusza – poziom wykonania, podobnie jak w zeszłym roku, osiągnięto w zadaniach sprawdzających umiejętności charakterystyczne dla VI wymagania ogólnego na IV etapie edukacyjnym w zakresie podstawowym (*Znajomość praw człowieka i sposobów ich ochrony*, poziom wykonania – 49%) oraz w zadaniach z zakresu II wymagania ogólnego (*Rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów*, poziom wykonania – 61%). Jeśli dokonamy jednak rozróżnienia między zadaniami z zakresu I wymagania ogólnego (*Wykorzystanie i tworzenie informacji*) na zadanie sprawdzające umiejętność tworzenia informacji (wypracowanie, średni poziom wykonania – 17%) i zadania wymagające nade wszystko korzystania z informacji (średni poziom wykonania – 43%), to powyższą klasyfikację należy zmodyfikować. Wypracowanie, wymagające także rzeczowej wiedzy z zakresu przedmiotu, należy wówczas zaliczyć do zadań bardzo trudnych, zaś pozostałe zadania z zakresu wskazanego wymagania znalazłyby się pośród zadań, których poziom wykonania był znacznie wyższy od średniego wyniku matury z przedmiotu.

Tylko jedno zadanie okazało się łatwe dla zdających – było to zadanie 8., w którym należało uznać zdania za prawdziwe bądź fałszywe na podstawie prostego odczytania wykresu (wykonało je poprawnie 77% zdających). Co interesujące, zadanie tego samego typu – wymagające podobnych umiejętności, ale także wiedzy nt. różnicy między procentem a punktem procentowym – miało już daleko mniejszy poziom wykonania (29%). W zbiorze zadań średniotrudnych znalazły się kolejne zadania z zakresu problematyki socjologicznej (dawny blok *Spółczeństwo*): 1. i 2. (po 61%), 4. (60%), 3.1. (57%) i 5. (52%) – wymagające interpretacji rysunku satyrycznego (zad. 4.) lub orientacji w pojęciach socjologicznych (pozostałe zadania). Uzupełniają ten zbiór zadanie 13.1. (poziom wykonania 62%) z zakresu problematyki politycznej, w którym należało dokonać – na podstawie charakterystycznych fragmentów preambuł – ułożenia w kolejności chronologicznej polskich konstytucji oraz dwa zadania zamknięte z zakresu problematyki prawnej. Te ostatnie dotyczyły rozpoznania wolności zgromadzeń (zad. 11.1.; 68%) oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zad. 21.; 53%). Zwraca uwagę brak we wskazanych przedziałach trudności zadań z zakresu problematyki gospodarczej i stosunków międzynarodowych.

Najtrudniejsze w arkuszu okazało się zadanie 23.2. z zakresu problematyki gospodarczej (poziom wykonania 4%), w którym należało dokonać – na podstawie zaprezentowanego wykresu – wyjaśnienia działania mechanizmu równowagi rynkowej. Pozostałe zadania z tej problematyki także mieściły się w przedziale zadań bardzo trudnych – zadanie 24. zostało wykonane przez 12% zdających, a zadanie 23.1. – przez 15%. Bardzo trudne dla zdających okazało się także pięć z siedmiu zadań z zakresu stosunków międzynarodowych (dawny blok *Polska, Europa, Świat*): 26. (poziom wykonania 10%), 29. (15%), 27.2. (16%) i 25. (19%). Do bardzo trudnych należało jeszcze pięć spośród czternastu zadań z zakresu tematyki politycznej (dawny blok *Polityka*): 16.2. (poziom wykonania 10%), 12. (12%), 11.2. (13%), 14 (15%) i 10.2. (19%). Ten poziom trudności uzyskały także dwa zadania z zakresu problematyki prawnej (dawny blok *Prawo*) – 7.2. (poziom wykonania 14%) i 20. (19%). Zadania bardzo trudne dla zdających uzupełnia wypracowanie (zad. 30.; poziom

wykonania – 17%). Zwraca uwagę brak we wskazanym przedziale trudności – podobnie jak w zeszłym roku – zadań z zakresu problematyki socjologicznej.

Najłatwiejsze okazały się zatem zadania z problematyki socjologicznej (8 zadań za 9 punktów; poza wyżej wskazanymi były to zad. 6. i 7.1.), których średni poziom wykonania wyniósł 49%, a ich wyniki mieściły się w przedziale 22–77%, co jest rezultatem znacznie lepszym niż w ubiegłym roku. Kolejna pod względem łatwości – podobnie jak w 2015 roku – była tematyka prawna (7 zadań za 9 punktów; poza wyżej wskazanymi były to zad.: 13.2., 19. i 22.). Średni rezultat zadań z tego zakresu był na podobnym poziomie (32%) jak w ubiegłorocznej maturze, a wyniki mieściły się w przedziale 14–68%. Także podobne jak w 2015 roku były wyniki zadań z zakresu tematyki politycznej (14 zadań za 19 punktów; poza wyżej wskazanymi były to zad.: 3.2., 10.1., 15.1., 15.2., 16.1., 17. i 18.) – średni poziom ich wykonania wyniósł 25%, a wyniki mieściły się w przedziale 10–62%. W stosunku do zeszłego roku polepszyły się znacznie (średnia 22%) wyniki zadań z zakresu problematyki międzynarodowej (7 zadań za 8 punktów; poza wyżej wskazanymi były to zad. 27.1. i 28.2.). Ich przedział wykonania (10–44%) miał większą rozpiętość w porównaniu z 2015 rokiem, choć i tak była ona mniejsza niż w wyżej zaprezentowanych zakresach: socjologicznym, prawnym i politycznym. Najtrudniejsza okazała się problematyka gospodarcza (3 wskazane wyżej zadania za 3 punkty) – średni poziom wykonania zadań z tej problematyki znacznie się pogorszył w stosunku do ubiegłorocznych rezultatów i wyniósł 10% (rezultaty w przedziale 4–15%).

Poza zadaniami dotyczącymi materiału z IV etapu edukacyjnego w zakresie podstawowym zwraca uwagę brak korelacji między poziomem wykonania zadań a etapem edukacyjnym, do którego w największym stopniu zadania nawiązywały. I tak, niezadowalający poziom wykonania dotyczy wszystkich zadań z tematyki gospodarczej, mieszczących się przecież w zagadnieniach III etapu edukacyjnego. Należy zwrócić uwagę na zaskakujące parametry zadania 11.2., także sprawdzającego wiedzę z III etapu edukacyjnego, w którym tylko 13% zdających informację o wniesieniu do Sejmu RP obywatelskiego projektu ustawy zidentyfikowało jako formę demokracji bezpośredniej w postaci inicjatywy ludowej (obywatelskiej inicjatywy ustawodawczej). Słabe są także wyniki dużej liczby zadań sprawdzających konkretną wiedzę dotyczącą materiału typowego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym. Za przykład niech posłużą tu poziomy wykonania zadań: 12. (w którym należało zidentyfikować właściwe państwa Afryki Północnej na podstawie opisów wydarzeń arabskiej wiosny; 12%), 14. (w którym należało zidentyfikować współczesne państwa europejskie na podstawie opisów dotyczących ich ustrojów terytorialno-prawnych i głowy państwa; 15%), 16.2. (w którym należało wykazać się wiedzą w zakresie odpowiedzialności politycznej rządu w Polsce; 10%), 26. (w którym należało zidentyfikować na podstawie opisu jedną z organizacji międzynarodowych – Wspólnotę Niepodległych Państw; 10%) czy 29. (w którym należało wybrać na podstawie opisu jeden z funduszy europejskich – Fundusz Spójności; 15%) oraz wypracowania (17%).

W zadaniach dotyczących problematyki gospodarczej widoczny jest brak podstawowej wiedzy maturzystów – problem sprawiło podanie nazwy krzywej popytu (zad. 23.1.), a wyjaśnienia mechanizmu równowagi rynkowej najczęściej albo były błędne, albo brakowało w nich odwołania do danych zamieszczonych na wykresie (zad. 23.2.).

**23.1. Podaj nazwę krzywej, na której umieszczono punkty A, C i D.**

..... *rozwarte notyze an* .....

**23.2. Odnosząc się do danych na wykresie, wyjaśnij działanie ceny jako regulatora rynku.**

..... *Cena napędza, bądź spowalnia popyt.* .....

23.1. Podaj nazwę krzywej, na której umieszczono punkty A, C i D.

Wertykalne

23.2. Odnosząc się do danych na wykresie, wyjaśnij działanie ceny jako regulatora rynku.

Cena ~~maleje~~ maleje wraz z ~~większą~~ większą ilością wzrostem ilości.

23.1. Podaj nazwę krzywej, na której umieszczono punkty A, C i D.

Spadkowe

23.2. Odnosząc się do danych na wykresie, wyjaśnij działanie ceny jako regulatora rynku.

Od ceny zależne jest dość możliwości do nabycia towarów od tego zależy rozwój gospodarki.

Rozwiązania zadania 24. także potwierdzają niezadowalającą orientację większości zdających w typach podatków funkcjonujących w Polsce.

Na podstawie danych z tabeli uzupełnij tekst – wpisz właściwe dane procentowe.

W 2012 roku wpływy państwa z tytułu podatku od towarów i usług, zwanego też podatkiem od wartości dodanej, wyniosły (A.) ...<sup>84,5</sup>% dochodów budżetowych, a wpływy z tytułu podatków dochodowych stanowiły (B.) ...<sup>24,8</sup>% tych dochodów.

Odpowiedzi większości zdających do zadania 25. oraz 26. wskazują na brak elementarnej wiedzy zdających dotyczącej stosunków międzynarodowych, także problematyki organizacji międzynarodowych z zakresu III etapu edukacyjnego.

Uzupełnij tekst – wpisz właściwe nazwy organu ONZ (A.) oraz państwa (B.).

Organem ONZ, który wydał powyższą rezolucję, jest (A.) ..... Rada Bezpieczeństwa .....

..... Członkami stałymi tego organu są Stany Zjednoczone Ameryki, Wielka Brytania, Rosja, Francja i (B.) ..... Niemcy .....

Podaj pełną nazwę organizacji międzynarodowej, której genezę opisano w tekście.

Konfederacja Bezpieczeństwa Wspólnoty Europejskiej

Podaj pełną nazwę organizacji międzynarodowej, której genezę opisano w tekście.

Sojusz Moskiewski

Niski był poziom wykonania zadań, do których materiałem źródłowym były także mapy. W przypadku zadania 14. złe rozwiązania nie wiązały się jednak z błędną identyfikacją państw na mapie, ale z brakiem wiedzy na temat ustroju terytorialno-prawnego i głowy państwa w tych krajach.

Częstym błędem było wybieranie niewłaściwych zaznaczonych na mapie państw, np. traktowanie Wielkiej Brytanii jako republiki i federacji.

**Uzupełnij tabelę – do każdego opisu dopisz nazwę właściwego państwa i numer, którym oznaczono je na mapie.**

|         | Nazwa państwa   | Numer na mapie |
|---------|-----------------|----------------|
| Opis A. | Ukraina         | 5              |
| Opis B. | Wielka Brytania | 1              |
| Opis C. | Niemcy          | 3              |

**Uzupełnij tabelę – do każdego opisu dopisz nazwę właściwego państwa i numer, którym oznaczono je na mapie.**

|         | Nazwa państwa   | Numer na mapie |
|---------|-----------------|----------------|
| Opis A. | Francja         | 2              |
| Opis B. | Ukraina         | 5              |
| Opis C. | Wielka Brytania | 1              |

Pozostałe zadania, których wyposażenie stanowiła również mapa, pokazują, że – poza brakami w wiedzy z zakresu wydarzeń arabskiej wiosny (zad. 12) oraz funkcjonowania państw w Unii Europejskiej (zad. 27.2) – problemem zdających była także umiejętność lokalizacji państw na mapie. Bywały też prace, w których wpisywano jako odpowiedzi nazwy państw z innego kontynentu.

**Uzupełnij tabelę – do każdego opisu efektów arabskiej wiosny w państwie dopisz nazwę tego państwa i numer, którym oznaczono je na mapie.**

|         | Nazwa państwa    | Numer na mapie |
|---------|------------------|----------------|
| Opis A. | Arabia Saudyjska | 3              |
| Opis B. | Turcja           | 4              |

**Uzupełnij tabelę – do każdego opisu efektów arabskiej wiosny w państwie dopisz nazwę tego państwa i numer, którym oznaczono je na mapie.**

|         | Nazwa państwa | Numer na mapie |
|---------|---------------|----------------|
| Opis A. | Timor         | 3              |
| Opis B. | Liban         | 1              |

**27.2. Uzupełnij tabelę – do każdej informacji dopisz nazwę właściwego państwa i numer, którym oznaczono je na mapie.**

|    | Informacja                                                    | Nazwa państwa                  | Numer na mapie |
|----|---------------------------------------------------------------|--------------------------------|----------------|
| A. | Państwo to weszło do strefy euro w 2015 roku.                 | <del>Chorwacja</del> Chorwacja | 11             |
| B. | Państwo to stało się członkiem Unii Europejskiej w 2013 roku. | <del>Macedonia</del> Macedonia | 13             |
| C. | Państwo to nie jest członkiem Unii Europejskiej.              | Bulgaria                       | 12             |

Wielu maturzystów miało problem z wykonaniem zadaniem zadania 16.2., które wymagało analizy fragmentu aktu prawnego i odwołania się do własnej wiedzy. Jej niski poziom był przyczyną błędnych, bardzo często świadczących o braku elementarnej orientacji zdających w problematyce polityczno-prawnej, odpowiedzi.

**16.2. Uzupełnij tekst – wpisz właściwe: nazwę rodzaju odpowiedzialności (A.), nazwę organu władzy (B.) i liczbę (C.)**

Zamieszczony przepis prawny dotyczy indywidualnej odpowiedzialności (A.) indywidualnej członków Rady Ministrów. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje także odpowiedzialność solidarną tego organu, ale właściwy wniosek musi wskazywać imiennie kandydata na (B.) trybunał stały.

By wnioski takie zakończyły się powodzeniem, powinno głosować za ich przyjęciem minimum (C.) połowa posłów.

**16.2. Uzupełnij tekst – wpisz właściwe: nazwę rodzaju odpowiedzialności (A.), nazwę organu władzy (B.) i liczbę (C.)**

Zamieszczony przepis prawny dotyczy indywidualnej odpowiedzialności (A.) indywidualnej członków Rady Ministrów. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej przewiduje także odpowiedzialność solidarną tego organu, ale właściwy wniosek musi wskazywać imiennie kandydata na (B.) sejm stały RP.

By wnioski takie zakończyły się powodzeniem, powinno głosować za ich przyjęciem minimum (C.) 3/5 posłów.

Odpowiedzi większości zdających do zadania 7.2. są kolejnym przykładem świadczącym o tym, jak dużą trudność sprawia im operowanie własną wiedzą przy jednoczesnym korzystaniu z informacji zawartych w tekście źródłowym.

**7.2. Rozstrzygnij, która z opisanych mniejszości spełnia warunki, aby używać własnego języka ojczystego jako pomocniczego przed organami gminy. Odpowiedź uzasadnij, odnosząc się do uregulowań prawnych.**

Rozstrzygnięcie – Mniejszość tatarska

Uzasadnienie – Na terenie 4 gmin mniejszość ta stanowi ponad 50% mieszkańców, dzięki czemu według prawa spełnia warunki, aby używać własnego języka ojczystego jako pomocniczego przed organami gminy.

**7.2. Rozstrzygnij, która z opisanych mniejszości spełnia warunki, aby używać własnego języka ojczystego jako pomocniczego przed organami gminy. Odpowiedź uzasadnij, odnosząc się do uregulowań prawnych.**

Rozstrzygnięcie – Niemcy

Uzasadnienie – Znajdując się na terenie Polski już ponad 100 lat, posiadają swój język narodowy oraz posiadają przynależność do swojego kraju.

## 2. Problem „pod lupą”

Istotnym elementem arkusza maturalnego z wiedzy o społeczeństwie jest zadanie rozszerzonej odpowiedzi – wypracowanie. Podobnie jak w ubiegłym roku zadanie to okazało się dla zdających bardzo trudne, o czym świadczy poziom jego wykonania, który wyniósł 17% oraz to, że znaczący odsetek maturzystów nie podjął próby jego realizacji. Jest to tym bardziej zastanawiające, jeśli uwzględnimy fakt, że maturzyści mieli do wyboru trzy tematy, różniące się od siebie konstrukcją i odnoszące się do różnych wymagań podstawy programowej, tj.:

Temat 1. Scharakteryzuj dualizm władzy wykonawczej w europejskich systemach politycznych.

Temat 2. Scharakteryzuj źródła i ich hierarchię w Rzeczypospolitej Polskiej.

Temat 3. Stosunki międzynarodowe w Europie w XXI wieku – stabilność czy zmiana? Rozważ powyższy problem, odwołując się do materiałów źródłowych.

Tematy były zróżnicowane, zarówno pod względem wymagań szczegółowych podstawy programowej, do których się odwoływały, jak i pod względem założeń konstrukcyjnych. Najczęściej wybierano temat 3., natomiast najmniej maturzystów decydowało się na realizację tematu 1. Sytuację tą najprawdopodobniej warunkowało wyposażenie tematu 3. w teksty źródłowe, podczas gdy do tematu 1. i 2. nie zostały załączone materiały źródłowe.

Prace większości maturzystów, którzy realizowali temat 1., zawierały charakterystykę dualizmu władzy wykonawczej w systemie parlamentarno-gabinetowym, modelu kanclerskim i systemie semiprezydenckim na przykładzie rozwiązań ustrojowych konkretnych państw. Zaprezentowane poniżej fragmenty prac świadczą o poprawnej, ale nie w pełni wyczerpującej realizacji tematu. Większość wypracowań nie zawierała opisu organów władzy wykonawczej w systemie superprezycenckim, stąd ich wartość merytoryczna klasyfikowana była na poziomie I lub II.

Dualizm władzy w systemie parlamentarno-gabinetowym przedstawiany był najczęściej na przykładzie Rzeczypospolitej Polskiej. Poprzez analizę uprawnień Prezydenta Rzeczypospolitej i Rady Ministrów maturzyści wykazywali pozycję obydwu organów władzy.

...pozycja prezydenta w Polsce jest silniejsza niż prezydentów w innych systemach  
parlamentarnych. Prezydent RP jest głową państwa, <sup>zwierzchnikiem sił zbrojnych</sup> wybierany w wyborach  
 powszechnych co daje mu wysoki mandat społeczny. Prezydent ma szerokie  
uprawnienia względem innych władz państwa: zamyka i otwiera Sejm  
i Senat, posiada inicjatywę ~~legislatywną~~ ustawodawczą, ma prawo weta,  
kierowania ~~całą~~ projektem ustawy do Trybunału Konstytucyjnego. W określonych  
przypadkach może skrócić kadencję Sejmu (nie wybierając nigdy w trzech  
krokach, lub rozwiązując na sesję ustawodawczą). <sup>Pasyfikacja i upoważnienie do wydawania rozporządzeń</sup> Prezydentowi przysługują  
szerokie prerogatywy, tak polityczne, które przysługują mu z urzędu państwowego  
względem są to między innymi: prawo łaski, nadawanie odznaczeń, przyznawanie  
tytułów profesorskich. Prezydent reprezentuje także sędziów Głowa państwa  
ma swoje uprawnienia względem sądu. Po pisaniu designuje kandydata na  
premiera, odbiera ślubowanie oraz dyktuje <sup>od</sup> i kontakuje sądu. Prezydent  
~~ma prawo~~ zwalnia mu Radę Gabinetową (opisanu zaskłada na

wcześniejszej części egzaminu). Jednakże ~~występuje~~ wiele z tych uprawnień daje się na wniosek prezydenta i wymaga jego podpisu, czyli kontrasygnaty. Kontrasygnatu ma na celu zapewnienie, że Prezydent <sup>RP</sup> ~~nie~~ będzie ponosił odpowiedzialności <sup>tylko</sup> konstytucyjną, zaś polityczną spadnie na rząd. Prezydent za złamanie prawa może zostać pozbawiony w stan oskarżenia przed Trybunał Stanu. W razie

parlamentu. Ministrowie mogą wydawać rozporządzenia, a rząd ma realny wpływ na politykę państwa. Rządowi przysługują inicjatywa ustawodawcza, szczególnie przypadkiem jest budżet. Tylko rząd posiada inicjatywę ustawy budżetowej, następnie kieruje jego wykonaniem. Z niego może być wyliczony. Poności również odpowiedzialność konstytucyjną przez TS jeżeli i polityczną przed parlamentem poprzez zapytania i interpelacje posełków, wotum nieufności oraz konstruktywne wotum nieufności.

W charakterystyce organów władzy wykonawczej w modelu kanclerskim zwracano uwagę na znaczącą pozycję kanclerza i rządu w stosunku do pozycji prezydenta oraz reprezentacyjne uprawnienia głowy państwa. Wiele zdających pomijało lub ograniczało niektóre wątki, np. procedurę odwołania rządu czy kwestię wyboru prezydenta.

Kolejnym państwem, które omówię jest Republika Federalna Niemiec. Tutaj występuje system kanclerski. Kanclerz - szef rządu ma dominującą pozycję w państwie, ponosi odpowiedzialność prawną i polityczną, jednak odwołanie go jest trudnym procesem. Ma realny wpływ na ogół polityki zewnętrznej i wewnętrznej państwa. Prezydent nie jest wybierany w wyborach powszechnych, a jego rola jest ograniczona do minimum. Pełni funkcje głównie reprezentacyjne i tradycyjne, które nie mają wpływu na politykę państwa. Jest właśnie państwem kolejnym w systemie parlamentarnym (system kanclerski do takich jest zaliczany), w której rząd znacząco dominuje nad prezydentem.

We fragmencie wypracowania zawierającym opis władzy wykonawczej w systemie semiprezydentkim wskazywano na silną pozycję ustrojową prezydenta pochodzącego z wyborów powszechnych oraz kwestię odpowiedzialności rządu.

Dużo silniejszą pozycję ~~prezident~~ <sup>prezydent</sup> posiada w państwach o ustroju semiprezydentkim, który występuje m.in. w Francji. Prezydent jest wybierany w wyborach powszechnych i posiada bardzo szerokie kompetencje m.in. w polityce zagranicznej. Wtóra wykonawca jest określona jako wspólna dyktando prezydenta i premiera, a nosi miano Rady prezydenta i premiera z innymi departamentami. Premier ponosi odpowiedzialność zarówno przed parlamentem jak i prezydentem. Ponadto prezydent może rozstrzygać referendum i mianuje przedstawicieli dyplomatycznych państwa. W tym systemie to prezydent ma przewagę nad premierem, bo ponosi tylko odpowiedzialność konstytucyjną, a premier zarówno konstytucyjną, jak i polityczną.

Zamieszczanie w wypracowaniu opisu systemu parlamentarno-komitetowego w Szwajcarii świadczy o tym, że zdający w toku egzaminu nie zidentyfikowali tego państwa jako państwa, w którym nie funkcjonuje trójpodział władzy – takie treści klasyfikowane były jako dokonanie niewłaściwej selekcji informacji.

Organami władzy wykonawczej ~~to jest prezydent oraz~~ <sup>to jest prezydent oraz</sup> w systemie parlamentarno-komitetowym, występującym np. w Szwajcarii, są prezydent i premier wraz z radą. W tym ustroju prezydent nie jest jednak głową państwa. Największe uprawnienia ~~egzekutywnego wykonawstwa~~ <sup>egzekutywnego wykonawstwa</sup> posiada władza wykonawcza państwa.

Temat 2. był najczęściej wybierany przez dobrze przygotowanych do egzaminu maturzystów, o szerokiej i ugruntowanej wiedzy. Autorzy najlepszych prac konstruowali swoje wypowiedzi, analizując źródła powszechnie obowiązującego prawa oraz przedstawiając hierarchiczną budowę systemu źródeł prawa w Rzeczypospolitej Polskiej. W wypracowaniach omawiali szczególną treść konstytucji, a także wskazywali na jej szczególną moc prawną oraz odmienny od innych aktów prawnych tryb jej uchwalania i zmiany. Charakteryzowali ustawy, wskazując podmioty posiadające inicjatywę ustawodawczą oraz organy uczestniczące w procesie legislacyjnym. Dostrzegali również wpływ sposobu ratyfikacji na pozycję ratyfikowanych umów międzynarodowych w systemie prawa. Ponadto, wskazywali podmioty mające prawo wydawania rozporządzeń, zwracali uwagę na rozporządzenia z mocą ustawy oraz poruszali kwestię delegacji ustawowej. Tylko nieliczne prace zawierały charakterystykę aktów prawa miejscowego. Zamieszczone poniżej wypracowanie stanowi przykład wysoko ocenionej, aczkolwiek nie pozbawionej drobnych usterek i błędów językowych, realizacji tematu 2.

W Rzeczypospolitej Polskiej obowiązuje wiele źródeł prawa. System prawny jest spójny, hierarchiczny oraz zupełny. Pierwsza z tych cech oznacza, że akty prawne powinny być w jak najniższym stopniu ze sobą zgodne, ostatecznie natomiast wymusza kompletność systemu i wyklucza obecność tzw. „luk w prawie”. Natomiast środkowa cecha opisuje ułożenie oznaczając, że akty wyższego rzędu <sup>nizszego</sup> muszą być zgodne z aktami niższego rzędu.

Najważniejszym aktem RP jest Konstytucja, uchwalona 2 kwietnia 1997 r. Składa się ona z preambuły oraz 13 rozdziałów. Można ją określić jako ~~z~~ dużą, uchwaloną, pisaną i sztywną dozm. Przy zmianie treści konstytucji obowiązują specjalne procedury (inicjatywa Prezydenta, Rady Ministrów lub 1/5 posłów), uchwalenie przez Sejm większością 2/3 a przez Senat większością bezwzględną przy obecności co najmniej połowy ustawowej liczby członków, inicjatywa referendalna

w kwestii zmiany rozdziałów 1, 2 i 12 dla tych podmiotów,  
 wyłączone możliwości wprowadzenia poprawek przez sejm senat),  
 a co oznacza, że jest ona sztywna. Konstytucja została  
 dodatkowo zatwierdzona przez obywateli RP w referendum.  
 Konstytucja ~~określa~~ określa ustroj RP oraz podstawowe  
 zasady ~~pr~~ obowiązujące w Polsce. To również jest zapisana  
 zasada demokratycznego państwa prawnego <sup>oraz</sup> suwerenności  
~~ludu narodu~~ ~~oraz~~ np. Konstytucja ~~opisuje~~ zawiera  
 także katalog podstawowych praw oraz wolności człowieka,  
 co stanowi gwarant, że będą one w Polsce przestrzegane.  
 Opisuje zasady wybierania/powstawiania organów  
 państwowych. Jest w niej zawarta charakterystyka  
 systemu sądowego w Polsce oraz podziału terytorium  
 RP na jednostki organizacyjne samorządu terytorialnego  
 a także ich kompetencje, określa rodzaje i sposoby wprowadzenia  
 stanów nadzwyczajnych. Zawiera zapis o sposobach  
 zmiany konstytucji oraz przepisy przejściowe i  
 końcowe. ~~K~~ Konstytucja była nowelizowana dwukrotnie,  
 w celu dopasowania zawartych w niej przepisów do  
 doboru prawnego Unii Europejskiej <sup>np.</sup> (zapis o elustracji  
 obywatela polskiego). Konstytucja nie tylko wyznacza  
 najważniejsze zasady prawne, lecz także wszystkie  
 akty prawne niższego rzędu muszą być z nią zgodne.  
 Na straży tej zasady stoi Trybunał Konstytucyjny,  
 rozstrzyga on także spory kompetencyjne między organami  
 konstytucyjnymi. ~~Kon~~

..... Drugą pozycję w hierarchii zajmują umowy międzynarodowe ~~to~~ zawierane poprzez tzw. „dużą ratyfikację” <sup>(art 89 i 90 konstytucji)</sup>. Dotyczy to <sup>m.in.</sup> umów oznaczających zawarcie sojuszy i paktów, dużego obciążenia budżetu państwa, ograniczenia praw i wolności człowieka zawartych w konstytucji, ~~wp~~ uczestnictwa ~~pot~~ Polski w organizacjach międzynarodowych. Ratyfikacja takiej umowy wymaga zgody Sejmu wyrażonej w ustawie. Natomiast na mocy art 90 konstytucji, gdy umowa ~~to~~ oznacza oddanie prelegowane organizacji międzynarodowej znacznej części kompetencji organizacji organów państwowych, ratyfikacja wymaga zgody Sejmu wyrażonej kwalifikowaną większością głosów lub niższego referendum ogólnopolskiego - taki przypadek miał miejsce podczas uchwalania ~~traktatu~~ <sup>traktatu</sup> akcesyjnego do Unii Europejskiej.

..... Na kolejnym miejscu znajdują się ustawy. Są to akty prawne regulujące najważniejsze kwestie państwowe. ~~mają charakter państwowy~~ W Polsce inicjatywę ustawodawczą posiada & Senat, Rada Ministrów, Prezydent RP, określona liczba posłów (15 lub ~~100~~ komisja sejmowa) oraz 100 tys. obywateli. W procesie uchwalania ustawy bierze udział podmiot który zainicjował proces, Sejm, Senat, Prezydent RP oraz ewentualnie Trybunał Konstytucyjny w przypadku zgłoszenia przez Prezydenta RP tu kontroli prewencyjnej. Do ustaw należy np. kodeks.

Karany bez taliz ustawy regulując taliz kwestie  
 jak np. leśnictwo. ustawy zawierają opis funkcjonowania  
 danych zagadnień, zasady ~~regulacji~~ na których  
 powinny się one opierać.

Niżej znajdują się ratyfikowane umowy  
 międzynarodowe, zawarte poprzez tzw. „umoty ratyfikacyjne”  
 są one ~~ratyfikowane~~ ~~przez~~ przedstawiane  
 Prezydentowi RP przez Prezesa Rady Ministrów,  
 a Prezydent RP o ratyfikacji informuje Sejm  
 i Senat. Umowy te dotyczą mniej istotnych  
 kwestii niż te o których wcześniej wspomniałam  
 i muszą być zgodne z ustawami. Dotyczą  
 zarówno bieżącej polityki zagranicznej RP.

Klasyczne miejsce w hierarchii aktów  
 prawnych zajmują rozporządzenia. Prawo do  
 wydawania rozporządzeń posiada Prezydent  
 RP, Prezes Rady Ministrów, ministrowie,  
 a także ~~Prezes~~ ministrowie bez teki, Rada Ministrów  
 a także Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji.  
 Rozporządzenia są wydawane a zaczynają na  
 podstawie tzw. delegacji ustawowej. Zazwyczaj  
 przepis umożliwiające ~~możliwe~~ wykonanie  
 danej ustawy.

Najmiej w hierarchii aktów prawnych  
 znajdują się akty prawa miejscowego, które  
 są wydawane przez organy jednostek organizacyjnych  
 samorządu terytorialnego. Obowiązują jedynie  
 na ~~terytorium~~ terytorium danej jednostki.

samorządu. Prawo miejscowe obowiązujące w  
 różnych częściach kraju może się różnić.  
 Specyficzne miejsce w hierarchii aktów  
 prawnych zajmuje tzw. rozporządzenia  
 R. 2. mocą ustawy. Jedynym organem  
 uprawnionym do ich wydawania jest  
 Prezydent RP, ~~któ~~ ~~jeżeli~~ wyłącznie podczas  
 obowiązywania stanu wojennego oraz  
 gdy sejm nie może zebrać się na posiedzenie.  
 Jak sama nazwa wskazuje, w hierarchii  
 aktów prawnych zajmują one miejsce równe  
 z ustawą.  
 Tak jak już wcześniej wspominałam,  
 polski system prawny ma charakter hierarchiczny.  
~~Oznacza~~ Akty niższego rzędu muszą być  
 zgodne z aktami wyższego rzędu, a akty  
 niższego rzędu mogą uchylać te niższego  
 rzędu. W przypadku sprzeczności przepisów  
 prawnych w aktach wyższego i niższego rzędu  
~~mają charakter~~ stosuje się ~~akt~~ przepisy aktu  
 wyższego rzędu. Wszelkie akty o których  
 wspominałam pomijając akty prawa miejscowego  
 mają charakter powszechnie obowiązujący,  
 oznacza to, że obowiązują na całym terytorium  
 RP. ~~Do przepisów prawa~~ Hierarchizacja  
~~aktów~~ ~~pr~~ aktów prawnych jest niezwykle  
 ważną cechą, o czym świadczy p.m.in. pozycja  
 Trybunału Konstytucyjnego oraz mnóstwo

podmiotom, które mogą do niego wystąpić z pytaniem o zgodność aktu prawnego z konstytucją. Hierarchiczność aktów prawnych umożliwia realizowanie zasady państwa prawa zawartej w konstytucji.

Poziom realizacji wypracowania na temat 2. był zróżnicowany. Poza pracami zaklasyfikowanymi na poziom II lub III można wskazać też takie, których treść świadczyła o braku zrozumienia tematu lub stanowiła fragmentaryczną realizację aspektów zagadnienia.

Pierwszym spisany na stellingmanem było prawo Hammurabiego ok. 1750 roku p.n.e., respektujące zasady talionu. Prawo to wprowadziło porządek na których i innych lepszych i gorszych oraz lewota opła, jako zwrócić mój. Już wtedy wtedy musiał powstać ze smole, własności i odpowiedzial nim jako dobrem.

W starożytności Grecji pojawiło się prawo dokonywać - surowe i beznagrodne, przekroczone przez atodre Dokona, że w starożytnym Rzymie powstało prawo XII tablic broniące interesu plebejuszy.

W średniowieczu legitymizacja wtedy dawała się nadejść jej od Boga, co podkreślono od 800r. naczyniem przysięgi wtedy. Jakie opisy te wydarzenia miały na powstanie państwa?

W 966r. symbolizujący państwo i trwanie naszej Ojczyzny uosobiony jej duch w 966r., kiedy to Mieszko I z pogan stał się chrześcijaninem i z plemiona Polan.

Stworzył namiotki, gotował polskiego Mieszo  
I z dynastii Rostów czerpał z kultury  
zachodu i umocnił się na niej. Dlatego  
też, pierwszym źródłem kontynentalizmu wtedy  
był Bóg, a piersi - piersi kosmosu. Trzeci,  
modlitwa i piersi to piersi domach  
notowane na średniowiecznego Polaka.

Konstrukcja tematu 3. wymagała od zdających zajęcia stanowiska dotyczącego stosunków międzynarodowych w Europie w XXI wieku oraz jego uzasadnienia poprzez prezentację argumentów i kontrargumentów odnoszących się do różnych aspektów zagadnienia. W wielu pracach maturzyści ograniczali swoją wypowiedź jedynie do sformułowania stanowiska i streszczenia tekstów źródłowych dołączonych do tematu, pomijając kwestie Unii Europejskiej, stosunków bilateralnych czy też działalności organizacji międzynarodowych. Ponadto, niektóre prace świadczyły o niezrozumieniu tematu, bądź nieznajomości terminu „stosunki międzynarodowe”. Autorzy takich wypracowań odwoływali się jedynie do materiałów źródłowych, podając ogólnikowe informacje na temat polityki prowadzonej przez Rosję. Niestety, takie realizacje nie spełniały wymogów stawianych nawet pierwszemu poziomowi wartości merytorycznej. Poniżej zamieszczono przykład właśnie takiego wypracowania.

Stosunki międzynarodowe to kontakty  
pomiędzy państwami, na zachodzie na arenie  
międzynarodowej. Są bardzo ważne dla państwa,  
ponieważ mogą pomóc w chwili kryzysu.  
Stosunki międzynarodowe w Europie w XXI  
wieku są zmienne. Nie wpływa to konkretnie  
na niektóre państwa.  
Materiał informacyjny A przedstawia Oprede  
Prezydenta Federacji Rosyjskiej. Opisane  
jest wydarzenie uznania przez Rosję niepodle-  
głości Osetii Południowej i Abchazji. Rosja  
wzbiła to, ponieważ chciała odzyskać.

odpowiedzialnie. Motywowana była chęcią  
 przywrócenia międzynarodowego prawa i  
 sprawiedliwości. Decyzja, która miałyby  
 na celu przedłużanie decyzji o umamianiu  
 niepodległości spowodowałyby krzywdę humani-  
 tary. Reakcja na tę sytuację ukazując  
 uniemożliwienie w portawach państwa. Sami  
 działali tak aby dobieść prawo międzyna-  
 rodowe i osiągnąć rozdalenie Chorwa od Serbii  
 a teraz krzywdzą Rosję i podpisuje prze-  
 nią decyzyjnie.

Materiał informacyjny B przedstawia sytuację zmniejszenia  
 bezpieczeństwa w Europie. USA podpisało  
 decyzję o redukcji wojsk w Europie.

Dzięki takiej decyzji zmniejszyli swoje  
 wydatki na armię. Ryzykoni stracili  
 zaufanie do ludu, który upadł.

Prze to ulega zmianie ich zachowanie

oraz ~~dotyczy~~ poglądy. Chce wrócić do  
 narodowych nisz. W moim sąsiedztwie

teba zapewnić bezpieczeństwo w Europie,  
 jednak nie jest to takie proste.

Kryzys fiskalny i redukcja wydatków  
 na skrajnie to duże utrudnienie.

Problem stanowi także to, że do głosu  
 i mały dół młody ludwie, który

mogłoby się wydawać, zapomnieli o doświadczeniach II wojny światowej. Dla nich to już historyczny wyzwanie.

Przedstawione materiały potwierdzają tę zmianę stosunków międzynarodowych w Europie. Punktowa data w ten sposób w celu umieszczenia w rękach kandydatów takich jak np. umieszczenie wydatków na armię i wojnę. Stosunki międzynarodowe powinny być trwałe i stabilne, niestety szybko ulegają zmianie.

### 3. Wnioski

Analiza wyników egzaminu z wiedzy o społeczeństwie umożliwia wyciągnięcie kilku istotnych wniosków, które mogą stanowić wskazówki do pracy z maturzystami w kolejnych latach.

W bieżącym roku szkolnym egzamin z wiedzy o społeczeństwie w nowej formule zdawało nieco ponad 28 tysięcy maturzystów. Byli to głównie absolwenci liceów ogólnokształcących, a po raz pierwszy do egzaminu w nowej formule przystąpili także absolwenci techników. Wszyscy absolwenci, przystępując do egzaminu z WoS, musieli rozwiązywać arkusz na poziomie rozszerzonym, niezależnie od tego, w jakim wymiarze byli nauczani tego przedmiotu w szkole (absolwenci techników przedmiotu w zakresie rozszerzonym realizowanego nie mieli). Ta niejednorodność populacji zdających spowodowała znaczne rozbieżności między wartościami modalnej, mediany i średniej, a w konsekwencji – bardzo nietypowy rozkład wyników. Analiza prac tegorocznych maturzystów wykazała duże zróżnicowanie poziomu wiedzy i umiejętności sprawdzanych na egzaminie. Było to widoczne zarówno w odpowiedziach do zadań krótkiej odpowiedzi, jak i realizacji tematów wypracowań.

Najslabiej na tegorocznym egzaminie wypadły zadania, w których maturzyści powinni wykazać się znajomością właściwej terminologii. Dotyczyło to pojęć z zakresu różnych dziedzin: polityki, prawa, stosunków międzynarodowych, a szczególnie – ekonomii. W przygotowaniu do egzaminu należy zwrócić uwagę na rozwijanie i poszerzanie bazy pojęciowej oraz posługiwanie się odpowiednimi terminami w różnych sytuacjach. Bez tej podstawy bowiem niemożliwe jest prawidłowe odczytanie treści tekstów źródłowych, zrozumienie sensu innych materiałów, czy poprawne uzupełnienie zamieszczonego formularza. Dlatego pierwszym krokiem przygotowującym do egzaminu maturalnego z wiedzy o społeczeństwie powinno być usystematyzowanie i utrwalenie wiedzy przedmiotowej.

Jednym z najtrudniejszych zadań na egzaminie było wypracowanie. Wielu maturzystów miało trudności ze zrozumieniem tematu oraz jego właściwą realizacją. Niepoprawna interpretacja polecenia, pomijanie w treści pracy istotnych elementów lub zamieszczanie obszernych fragmentów niezwiązanych z tematem były najczęstszymi błędami popełnianymi przez zdających. Niezbędnym elementem przygotowania do egzaminu jest konieczność ćwiczenia tworzenia własnej wypowiedzi pisemnej.

Egzamin z wiedzy o społeczeństwie sprawdza umiejętność wykorzystania różnych źródeł wiedzy. Bardzo trudne okazały się zadania wymagające połączenia wiedzy z informacjami zawartymi w fragmentach aktów prawnych i innych tekstach źródłowych. Egzamin wykazał, że dużą trudność sprawia maturzystom odczytanie informacji zamieszczonych na mapie. Przygotowanie do egzaminu powinno uwzględniać doskonalenie powyższych umiejętności.

Wiedza o społeczeństwie to przedmiot interdyscyplinarny, a różnorodność treści (socjologia, politologia, prawo, stosunki międzynarodowe, ekonomia) powoduje, że staje się on szczególnie trudny do opanowania. Treść rozwiązań zadań wskazuje, że znaczna część maturzystów opanowała jedynie wiedzę z wybranych dziedzin, lecz nie posiadała umiejętności łączenia treści z różnych zakresów tematycznych. Problem ten uwidaczniają szczególnie zadania sprawdzające umiejętności złożone, w których wykonują oni poprawnie tylko jeden z elementów. Analiza prac tegorocznych maturzystów wykazała brak należytego przygotowania do egzaminu. Wyniki egzaminu kolejny raz przeczą opinii, że można uzyskać wysoki wynik z wiedzy o społeczeństwie, posiadając jedynie orientację w bieżących wydarzeniach społeczno-politycznych – bez należytej wiedzy z różnych poziomów nauczania przedmiotu, także charakterystycznego dla IV etapu edukacyjnego w zakresie rozszerzonym.